

NAUTITTAVA ANNOS ARONIA

Raymond Aron: *Power, Modernity and Sociology: Selected Sociological Writings*. Cambridge University Press. Aldershot 1988, 234 s.

Stanley Hoffmann on jaotellut Aronin tuotannon temaattisesti kolmeen eri kategoriaan: poliittisiin kommentteihin, teoreettisiin kirjoituksiin, jotka sisältävät historianfilosofisia ja sosiologisia kysymyksenasetteluja, ja sosiaalisen ja poliittisen ajattelun kritiikkiin. Tämän jaotellun pohjalta Aronin sosiologisia kirjoituksia sisältävä *Power, Modernity and Sociology* nivoutuu temaattisesti kahteen viimeksi mainittuun.

Teoksen editoija Aronin tytär Dominique Schnapper toteaa, että Aronin sosiologiset artikkelit ovat olleet kauan hajallaan lukuunottamatta sosiologian klassikkoja, Marxia, Tocquevilleä, Durkheimia, Paretoa ja Weberiä, käsittelevää *Les étapes de la pensée sociologiquea* (1967) ja Sorbonnen teollista yhteiskuntaa koskevaa trilogiaa *Trois essais sur l'âge industriel* (1966). Aronin sosiologi-kausi, joka ajoittuu Sorbonnen yliopiston sosiologian professoruuteen vuosina 1955-1968 ei rajoittunut yksinomaan edellä mainittujen teemojen käsittelyyn, vaan hän kirjoitti myöskin kansainvälisten suhteiden teoreettista perustaa käsittelevän magnus opuksensa *Paix et guerre entre les nations* (1962), *Le Grand débat. Initiation à la stratégie atomique* (1963), *La Lutte des classes. Nouvelles leçons sur les sociétés industrielles* (1964), *Démocratie et totalitarisme* (1965), *Essais sur les libertés* (1965) ja *Les désillusions du progrès. Essais sur la dialectique de la modernité* (1969).

Jo ennen varsinaista sosiologikauttaan Aron kirjoitti vuonna 1935 esikoisteoksen *La sociologie allemande contemporaine*, jossa hän esittelee saksalaisen systemaattisen ja historiallisen sosiologian peruseräaatteita ja erityisesti Max Weberin epistemologiaa. Kyseinen teos on edelleen luettu ja se on saavuttanut klassikon aseman ranskalaisessa maailmassa. Varsinaisen empiirisen analyysin genesis on *L'Age des empires et l'avenir de la France* (1945), joka edeltää 60-luvun kirjoituksia temaattisesti käsitellen eliittien muodostumista moderneissa teollisissa yhteiskunnissa.

Teoksen kymmenen esseetä ajoittuvat ajallisesti lähinnä 60- ja 70-lukujen taitteeseen. Kirjan keskeisen ytimen muodostavat luokkakysymystä koskettelevat kirjoitukset *Class as representation and as will*, *Social class, political class, ruling class*, *Social structure and the ruling class*, *Ruling groups or ruling class*.

Esseet on säilytetty alkuperäisessä muodossaan, minkä vuoksi ne menevät osittain temaattisesti päällekkäin valaisten kuitenkin Aronin ajattelun kehitystä. Hän lähtee aluksi semanttisesta analyysistä, jonka avulla hän kiteyttää oman yhteiskunta-ajattelunsa kiinnekohtia. Keskeinen kysymys on modernin teollisen yhteiskunnan sosiaalinen rakentuminen ja minkälaisia käsitteitä voidaan rakentumisprosessin analyysissä käyttää.

Aron tarkastelee erityisesti Marxin ja Pareton näkemyksiä sosiaalisen luokan ja johtavan eliitin/ryhmän merkityksestä.

Hän suhtautuu kriittisesti niin luokkakäsitteen huolimattomaan käyttöön kuin Pareton näkemykseen psykososiaalisesti kiinteästä johtavasta luokasta. Empiirisen sosiologian luonteeseen kuuluu, että luokka ymmärretään aina tutkimuksessa konstruoiduksi ei ontologiseksi kokonaisuudeksi.

Myös Saint Simonin, Comten ja Tocquevillen sosiaalinen ajattelu muodostavat Aronille elävän tradition ja hän analysoi näiden sekä Marxin ajattelua erityisesti Ranskan suuren vallankumouksen valossa. Toinen merkittävä referenssi muotoutuu Aronin ja Moscan, Pareton ja Michelsin välille. Aron, joka itse kiinnittyy näkemykseen, jonka mukaan kaikki yhteiskunnat ovat luonteeltaan hierarkisia, toteaa juuri kolmen edellä mainitun kritisoineen parlamentaarista demokratiaa ja sosialistisia utopioita. Keskeinen kysymys onkin tällöin eliittien, poliittisen luokan ja johtavan tai hallitsevan luokan suhde ja miten nämä suhtautuvat sisällöllisesti ja käytännössä toisiinsa. Aron ei määritelmällisesti lyö lukkoon kyseisiä ryhmiä, koska ne voivat eri yhteiskunnissa muodostaa erityyppisiä kombinaatioita ja saada erilaisia painotuksia. Hän ei myöskään tyydy vain ryhmien olemassaolon toteamiseen, vaan korostaa niitä tapaan ja lakiin liittyviä mekanismeja, jotka määrittelevät ja muokkaavat eri ryhmien suhteita toisiinsa.

Aron kiinnittää huomiota eliittisanan epämääräisyyteen ja negatiiviseen konnotaatioon, mutta käyttää kuitenkin itse sanaa puhuessaan poliittisista johtajista, hallituksen virkamiehistä, talousjohtajista ja sotilasjohdosta. Erityisen mielenkiintoisia ovat hänen klassikkoanalyysinsä, joissa hän käsittelee esim. Marxin luokkakäsitteen vivahteikkautta tämän teoksessa 18th Brumaire of Louis Bonaparte vasta kohtana teoreettiselle Marxille, joka polarisoi luokat proletariattiin ja porvartiostoon.

Aronin esseille on ominaista monikerroksellisuus ja polveilevuus. Hän liikkuu 1800-luvun klassikoista luontevasti empiirisiin analyyseihin upottaen keskeiset teoreettiset käsitteet empirian koeteltavaksi. Ranskan yhteiskunnallisesta kehityksestä ja erityisesti johtavien ryhmien muotoutumisesta kiinnostuneille löytyy laajaohko analyysi toista maailmansotaa edeltävästä ja seuranneesta ajasta esseessä *Social Structure and the ruling class*.

Toisen ryhmän muodostavat lähinnä sosiologian ja sosiologin asemaa pohdiskelevat kirjoitukset *Science and consciousness of society*, ja *On the historical condition of the sociologist*. Hän käsittelee niin amerikkalaista empiiristä sosiologiaa kuin neuvostoliittolaista marxismi-leninismää ja elaboroi ideaalittyyppiä niiden keskeisistä lähtökohdista. Keskeinen kysymys liittyy sosiologian tuottaman tiedonkorpusten ja sosiaalisen todellisuuden suhteisiin.

Aron kuljettaa tieteenfilosofista pohdiskelua lähinnä Max Weberin epistemologisen ajattelun kautta ja pyrkii soveltaamaan tämän keskeisiä teesejä sosiologiaan. Weberin ajattelun keskeiset väitteet, kuten arvojen erottaminen faktoista eiteieteelliseen diskurssiin kuuluvina ja vaatimus kausaali- ja merkitysadekvaattisuuden kautta legitimoida tutkimus, muodostavat keskeisen ongelman, joihin Aron on puuttunut useissa muissa yhteyksissä.

Viimeinen artikkeli, joka on avajaispuhe Collège de France virkaanastujaisissa 70-luvun alussa, on mielenkiin-

toinen Aronin ajattelun biografisen genesiksen kannalta. Esse avaa analyttisesti kiintoisan näkymän Durkheimin ja Marxin sosiologisen ajattelun eroihin ja erityisesti Aronin suhteeseen ranskalaiseen positivismiin ja uuskanttilaisuuteen, joille oli ominaista optimistinen usko tieteen tuomaan edistykseen ja yhteiskunnallisen kehityksen harmoniseen luonteeseen vastakohtana Marxin ristiriitoja ja yhteiskunnallista taistelua korostavalle näkemykselle. Aron toteaa ranskalaisten positivistien olleen melkein täysin tietämättömiä Marxista tai ylipäätään saksalaisesta filosofiasta.

Keskeiseksi vedenjakajaksi Aronille muotoutuu historianfilosofian ja modernin tieteen suhde. Miten suhtautua kaikenkattaviin selityksiin, joissa historian kulku määrätellään a priori tietyn suuntaiseksi. Aron suhtautuu deterministisiin historianfilosofioihin kielteisesti, mutta ei kiellä niiden arvoa. Hän siirtääkin niiden keskeiset teesit lähinnä metodologisen hypoteesin muotoon ja antaa niille oman paikkansa modernin sosiologian maailmassa. Kyseinen liike kuvaa siirtymistä hegeliläisestä syntetisoivasta asenteesta analyttiseen ja kriittiseen Kantille uskolliseen perintöön, joka on suhteellisen laajasti karakterisoinut modernin yhteiskuntatieteen itsetietoisuutta. Samalla Aron nostaa kysymyksen tieteen todellisuutta muokkaavasta funktiosta ja siitä eksistentiaalisesta ahdistuksesta, jota Entzauberung der Welt luo ihmisessä.

Kysymys sitoutumisen välttämättömyydestä ja tutkijan oman historiallisuuden merkityksestä saa suuren sijan Aronin yhteiskuntatieteellisessä ajattelussa. Tältä osin myös hänen sosiologinen ajattelunsa on historiallisen tietoisuuden ja historiallisen subjektin ajallisuuden pohdintaa. Hänelle filosofinen itereflektio on oleellinen osa kaikkea tieteellistä toimintaa, jotta tieteen rajojen problematiikka voisi läpäistä tieteellisen käytännön ja antaa sille historiallista perspektiiviä.

Arikkelit *Narrative analysis, interpretation, explanation: critique of some problems of historical knowledge ja Macht, power, puissance: democratic prose or demoniac poetry* ovat ehkä eniten yleisemmästä teemasta poikkeavat. Edellinen on kirjoitettu Aronin Yhdysvaltojen lähihistoriaa käsittelevää teosta *République impériale. Les Etats-Unis dans le monde 1945-1972* varten.

Artikkelissa on käsitelty lähinnä historiallisen tutkimuksen keskeisiä ongelmia. Aronin mukaan keskeinen problematiikka liittyy kirjallisen genren valintaan ja miten kertomus voidaan leikata analyysiin, tulkintaan ja selitykseen ja kuinka nämä elementit itse asiassa aina ovat kietoutuneita toisiinsa. Hän kiinnittää myös huomionsa poliittisen ja taloudellisen historian eroihin ja niihin metodologisiin kriteereihin, jotka erottavat talouden ja politiikan tutkimuksen toisistaan. Tiedon reunaehtojen pohdinta on ilmeinen myös tämän esseen kohdalla, vaikkakin se esittäytyy konkreettisen tutkimusongelman yhteydessä. Aronin ansiot ajattelijana liittyvätkin juuri kykyyn liikuttaa syvällisiä filosofisia kysymyksenasetteluja konkreettisten tutkimusongelmien sisällä.

Valtaa käsittelevä artikkeli taas nivoutuu temaattisesti kansainvälisten suhteiden tieteenalan klassiseen kysymykseen vallasta, jonka semanttinen hämäryys ja heuristiikka ovat kysymyksiä, joihin on pyritty vastaamaan useilla fooru-

meilla. Aronin kriittinen ja poleeminen suhde realismiin kulminoituu Hans Morgenthauin kritiikkiin, joka on länän myös hänen muissa kansainvälisiä suhteita koskevissa artikkeleissaan. Artikkelit nivoutuu Aronin sosiologiaa käsitteleviin esseisiin sitä kautta, että se valaisee hänen käsitystään vallan luonteesta esim. johtavien ryhmien päätöksenteossa ja siitä miten vallan anonyymisuus ja hajoaminen luonnehtivat modernia teollista yhteiskuntaa.

Aronin esseekokoelman valinta edustaa ikuisuusongelmaa, joka liittyy tuottelaiden ajattelijoiden käsittelemien teemojen diversiteettiin ja toisaalta käsiteltävän fragmentaarisuuteen. Erityisesti toisto, joka on ollut editoijien tiedossa on teoksen kokonaisuuden kannalta ongelmallinen ja vaikeuttaa keskeisten ajatusten esiinpoimimista. Ehkä lyhyehkö johdatus kuhunkin artikkeliin olisi voinut helpottaa tekstiin sisään pääsemistä.

Toinen ongelma liittyy valaisevien noottien puuttumiseen. Varsinkin viitattaessa lukijalle tuntemattomiin konferenssiin tai ajattelijoihin olisi voitu tarkentaa käydyin tilaisuuden luonnetta ja osallistujien keskeisiä kysymyksiä asianmukaisella alaviitteellä.

Tekstien sisällön kannalta on myöskin huomattava, että niiden teema nivoutuu kiinteästi niin Aronin filosofisiin teksteihin kuin 50- ja 60-luvun sosiologisiin teoksiin. Jos haluaa perehtyä hänen tuotantonsa syvällisemmin, on syytä pitää mielessä, että kyseinen esseekokoelma tarjoaa vain fragmentin Aronin monipuolisesta ajattelusta. Viittaan tässä yhteydessä erityisesti hänen Marxia ja muita klassikoita koskevia teoksiinsa, debattiin Sartren kanssa sekä hänen epistemologisiin kirjoituksiinsa. Ongelma nivoutuneen Aronin tuotannon systemaattisen editoinnin alkamiseen hänen kuolemansa jälkeen 1983, minkä vuoksi Société des Amis de Raymond Aron ei ole vielä ehtinyt puuttua tuotannon sisällölliseen analyysiin, mikä edellyttää vuosia vievää tutkimustyötä. Joka tapauksessa kyseinen esseekokoelma tarjoaa älyllisesti nautittavan kokonaisuuden, jossa Aronin laaja sivistys ja filosofinen koulutus näkyy nykypäivälle suhteellisen harvinaisena kykyinä liikkua luontevasti niin klassikoiden ajattelussa kuin modernin yhteiskunnan keskeisissä ongelmanasetteluissa.

ANNE AHONEN